

ZA DONOŠENJE USTAVA I NJEHOVE PROMJENE BITAN JE USTAVOTVORNI POSTUPAK

Esad KARAHMET

Sažetak

U tekstu se razmatraju neka pozitivna i negativna iskustva implementacije postojećeg Ustava islamske zajednice na nivou Medžlisa islamske zajednice Sarajevo. U tom pravcu autor predlaže izmjenu ustavotvornog postupka za promjenu ustava pri čemu bi Sabor imao istaknutiju i djelotvorniju ulogu, a istovremeno bi trebalo insistirati da se promijeni sadašnji član ustava koji omogućava da manje od polovine članova Sabora izglasa donošenje novog ustava. Ustavnim amandmanima trebalo bi omogućiti veće učešće džemata u postupku prijema imama u radni odnos, a kod postavljanja, premještanja i razrješenja glavnog imama pored Reisu-l-uleme i nadležnog muftije treba konsultovati i Izvršni odbor medžlisa. U cilju demokratizacije načina izbora Reisu-l-uleme treba promijeniti član 57. tako da biračko tijelo bude srazmjerno broju muslimana na pojedinom medžlisu. Amandman koji definiše zamjenika Reisu-l-uleme može se preformulisati tako da Reisu-l-ulemu po ukazanoj potrebi zamjenjuje savjetnik za šerijatska pitanja ili pomoćnik za vjersko-prosvjetne poslove.

Glavni odbor Udruženja Ilmije je za ovaj nivo rasprave o ustavnim amandmanima postavio vrlo široku temu koju je teško, ako se želi ozbiljno elaborirati, uraditi kroz nekoliko minuta. Naime, tema nosi naziv "Pozitivna i negativna iskustva primjene važećeg ustava u posljednjih petnaest godina."

Ustav je najviši pravni akt, ali je istovremeno i najopštiji akt. Ustav je okvir u kojem treba da stanu sve organizacione forme u okviru jedne zajednice, konkretno Islamske zajednice.

Koliko je ustavni okvir bio dobar ili loš za pojedine medžlise i druge subjekte, to će reći ti subjekti kroz raspravu. Ja ću se u najkraćem osvrnuti na pozitivna i neka negativna iskustva, kada je riječ o Medžlisi islamske zajednice Sarajevo.

1. Najpozitivnije iskustvo je u činjenici da ovaj i ovakav ustav postoji. Islamska zajednica je i ranije kroz razne periode imala ustave, ali ovaj ustav je prvi koji je donesen slobodno i samostalno od strane nadležnog organa bez vidnih državnih ili partijskih pritisaka. To je akt koji je demokratizovao zajednicu u svim sferama. To je akt koji je stvorio okvir da Islamska zajednica uspostavi modernu organizacionu strukturu od džemata, pa do Reisu-l-ulema i Sabora. Vjerovatno u velikoj želji da se zajednica što više otvori prema muslimanima i javnosti, neki instituti, naročito izborni sitem su postavljeni tako široko da primjenom parališu rad. Kroz petnaestogodišnje egzistiranje ustava najmanje osam ili devet godina postoji inicijativa za izmjene i dopune. Dva saziva Sabora su pokretala inicijativu, a to je učinio i aktualni saziv. Do sada se nije otišlo

Postojeći Ustav IZ-e je prvi koji je donesen slobodno i samostalno od strane nadležnog organa bez vidnih državnih ili partijskih pritisaka. To je akt koji je demokratizovao zajednicu u svim sferama. To je akt koji je stvorio okvir da Islamska zajednica uspostavi modernu organizacionu strukturu od džemata pa do Reisu-l-ulema i Sabora.

Za donošenje i promjene ustava bitan je ustavotvorni postupak. Ustavotvorni postupak podrazumjeva pokretanje inicijative, određivanje stručnjaka za izradu radnog materijala, utvrđivanje nacrt, određivanje i vođenje javne rasprave, sumiranje javne rasprave, utvrđivanje prijedloga i konačno usvajanje kvalifikovanom većinom

dalje od inicijative. Zbog toga nije ni u čemu poremećen rad Islamske zajednice, a to govori da je Ustav relativno dobar. Ni ponuđeni amandmani Ustavne komisije ozbiljnije ne narušavaju integritet postojećeg ustava. Amandmanima se u nekoliko slučajeva neka pitanja definišu na nov način, a sve ostalo je poboljšanje i usklađivanje teksta.

2. Ustav je najviši pravni akt. On se razlikuje po mnogo čemu od drugih akata, čak kad ih donosi isti organ, naprimjer Sabor. Dakle, za donošenje i promjene ustava bitan je ustavotvorni postupak. Ustavotvorni postupak podrazumjeva pokretanje inicijative, određivanje stručnjaka za izradu radnog materijala, utvrđivanje nacrt, određivanje i vođenje javne rasprave, sumiranje javne rasprave, utvrđivanje prijedloga i konačno usvajanje kvalifikovanom većinom. Ključnu ulogu u cijelom postupku ima organ koji donosi ustav, konkretno Sabor. Član 79. važećeg ustava je do kraja pojednostavio proceduru donošenja i promjene ustava. To je neka vrsta skraćenog i žurnog postupka. Da bi postupak donošenja i promjena ustava bio uobičajen, nacrt treba da utvrdi sabor na prijedlog Ustavne komisije, da Sabor uputi nacrt na javnu raspravu, a nakon sumiranja rasprave da Ustavna komisija utvrdi prijedlog kojeg Sabor usvaja. Po proceduri iz člana 79. ustava, Sabor je doveden u situaciju da prihvati ili odbije ustav, a da na njemu nije ništa radio. Kada je riječ o većini koja usvaja ustav, zapravo se može raditi o manjini. Stav 2. člana 79. ustava predviđa da saborskom zasjedanju prilikom usvajanja ustava treba biti prisutno najmanje 2/3 sabornika, a to je 55. Dvije trećine prisutnih trebaju glasati "ZA" usvajanje ustava,

Važeći Ustav je relativno dobar, nije bitnije sputavao tokove u Zajednici. Naravno, određene promjene su potreban, ali dinamika kojom se promjene rade, čini se da nije potrebna.

a to je 37 sabornika. Taj broj je manji od polovine ukupnog broja sabornika 83. Smatram da član 79. Ustava treba izmijeniti u pravcu kako je naprijed navedeno.

3. Na početku sam iznio svoj stav da je važeći Ustav relativno dobar, nije bitnije sputavao tokove u Zajednici. Naravno, određene promjene su potreban, ali dinamika kojom se promjene rade, čini se da nije potrebna. Ovo proizilazi iz amandmana koji nisu (vjerovatno za to nema ni potrebe) ulazili u dublju rekonstrukciju ustava.

4. Ono što je u praktičnom smislu negativno, kada je riječ o sarajevskom medžlisu, treba istaći član 40. U članu 40. stav 4 alineja 5. stoji: "daje prijedloge za postavljenje i razrješenje imama, hatiba i muallima." Ovako postavljena ustavna norma isključuje džemat u postupku prijema imama u radni odnos. Džematu ostaje da izgradi infrastrukturu (džamija, mesdžid), da propagira članarinu Islamske zajednice i obezbijedi odgovarajući broj članova kako bi se osigurala plaća imama, da se angažuje na prikupljanju sredstava za bejtu-l-mal itd. Ovakav pristup nije prihvatljiv ni za džemat, ni za imama, ni za medžlis. Zbog toga alineju 5. treba urediti tako da i džematski odbor učestvuje u utvrđivanju prijedloga za prijem imama. To može biti kroz učešće u konkursnoj komisiji kroz prisustvo na sjednici Izvršnog odbora i slično.

ČLAN 42.

Član 42., stav 3. glasi: "Glavnog imama postavlja, premješta i razrješava dužnosti Reisu-l-ulema na prijedlog muftije." Ova odredba se negativno reflektovala u sarajevskom medžlisu i u postupku postavljanja aktuelnog glavnog imama. Kod postavljanja, premještanja i razrješenja glavnog imama Medžlis nema nikakvu ulogu. Na Medžlisu je da obezbijedi uslove rada, pristojnu plaću.... Teoretski i praktično moguća je situacija da određeno lice dođe u Medžlis i predstavi se da

je od danas glavni imam nekog Medžlisa. Zbog toga bi bilo dobro stav 3. člana 42. urediti tako da glasi: "Glavnog imama postavlja, premješta i razrješava dužnosti Reisu-l-ulema na usaglašeni prijedlog Izvršnog odbora medžlisa i nadležnog muftije.

ČLAN 57

Članom 57. ustava definisano je tijelo koje bira Reisu-l-ulemu i zamjenika Reisu-l-uleme. Između ostalih u biračkom tijelu su glavni imami i predsjednici Izvršnih odbora medžlisa. Većina medžlisa se teritorijalno poklapa sa općinom. Medžlis sarajevski se prostire na dvanaest općina: Stari grad, Centar, Novo Sarajevo, Novi Grad, Ilidža, Hadžići, Vogošća, Ilijaš, Trnovo u Federaciji, Trnovo u RS, Prača Pale u Federaciji, Pale u RS. Na prostoru ovog medžlisa živi najmanje 400. 000 muslimana. Ne pokriva samo sarajevski medžlis više općina. Npr. medžlis Doboj pokriva Doboj, Doboj Jug i Doboj Istok. Tu su takođe velki medžlisi kao što su: Zenica, Bihać, Travnik, Tešanj itd. Međutim, kada je riječ o bračkom tijelu za izbor Reisu-l-uleme i zamjenika, sarajevski medžlis je izjednačen sa medžlisima poput Medžlisa Rudo, Čajniće, Knežina-Sokolac itd. Bilo bi dobro, da ne kažem nužno, da se član 57. izmijeni tako da biračko tijelo bude srazmjerno broju muslimana na pojedinom medžlisu. Neke od opcija bi mogle biti:

Kada je riječ o sarajevskom medžlisu, ono negativno što treba istaći je član 40. U članu 40. stav 4 alineja 5. stoji: "daje prijedloge za postavljenje i razrješenje imama, hatiba i muallima."

Ovako postavljena ustavna norma isključuje džemat u postupku prijema imama u radni odnos. Ovakav pristup nije prihvatljiv ni za džemat, ni za imama, ni za medžlis. Zbog toga alineju 5. treba urediti tako da i džematski odbor učestvuje u utvrđivanju prijedloga za prijem imama

Kada je riječ o bračkom tijelu za izbor Reisu-l-uleme i zamjenika, sarajevski medžlis je izjednačen sa madžlisima poput Medžlisa Rudo, Čajniće, Knežina-Sokolac itd. Bilo bi dobro, da ne kažem nužno, da se član 57. izmijeni tako da biračko tijelo bude srazmjerno broju muslimana na pojedinom medžlisu.

Biračko tijelo za izbor Reisu-l-uleme napraviti po principu kako je formirano tijelo za izbor sabornika (na određeni broj muslimana ili na određeni broj članova Islamske zajednice izabrati određeni broj predstavnika). Kao druga varijanta moglo bi biti da u biračko tijelo ulaze: imam i mutevelija glavne džamije u općini.

ČLAN 39.

Član 39., naročito stav 5. je potpuno nepraktičan i parališe rad većih medžlisa. Primjenom tog člana Skupština sarajevskog medžlisa broji više od 500 članova. Predloženim amandmanima predviđena je izmjena člana 39. što je dobro.

5. S obzirom da je tema ovog razgovora pozitivna i negativna iskustva primjene važećeg ustava u posljednjih petnaest godina neću iznositi primjedbe na nacrt ustavnih amandmana. Naravno, kao i svi mi, imam određene

primjedbe i iznijet ću ih drugom prilikom. Ovaj put ću pomenuti samo neke amandmane. Smatram dobrim rješenjem što član prvi redefinisano, naročito stav 2. Slične sugestije su bile i od Sarajevskog medžlisa prilikom rasprave o važećem ustavu. Amandmanom XVIII se definiše da Reisu-l-ulemu zamjenjuje muftija kojeg on ovlasti. To na prvi pogled ne izgleda loše. Međutim, ustav se ne pravi za kraće vrijeme, to je akt koji treba da traje. Lice koje zamjenjuje Reisu-l-ulemu mora biti poznato u svakom trenutku, i kada je Reisu-l-ulema odsutan i kada nije odsutan. Melek smrti može doći u svakom trenutku, naročito sa ovakvim tempom života. Moguća je bolest, moguće je nastupanje besvjesnog stanja, a Zajednica u svakom trenutku mora imati vođu. Smatram da nije nužno da Reisu-l-ulemu zamjenjuje neki muftija. Nema smetnje da ga zamjenjuje naprimjer savjetnik za šerijatska pitanja, pomoćnik za vjersko-prosvjetnu djelatnost. Koliko znam, u postojećoj organizacionoj šemi Rijaseta i Kabineta Reisu-l-uleme ne postoje navedene pozicije, ali to ne znači da ne treba sačiniti određene korekcije i u organizacionoj šemi Rijaseta i Kabineta.

Amandmanom XXI pokušalo se definisati status Reisu-l-uleme poslije isteka mandata. U interesu značaja funkcije Reisu-l-uleme pitanje statusa poslije isteka mandata treba definisati, ali mislim da to ne spada u samu ustavnu materiju.

Summary

CONSTITUTION-MAKING PROCESS IS ESSENTIAL IN THE PROCEDURE OF IT'S CREATION AND AMENDMENTS

Esad KARAHMET

The author here considers some of the positive and the negative experiences of the implementation of the existing Constitution of the Islamic Community on the level of the Majlis of the Islamic community of Sarajevo. In this regard the author suggests a change of the procedure of changing the Constitution by which the Assembly would have more prominent and more effective role, at the same time, he suggests a change of the article of the present Constitution that allows the change of the constitution by votes of less than a half of the total number of the members of the Assembly. Constitutional amendments should bring about higher degree of participation of jamaat in decision making at occasions like employing a new imam, and for employing, reshuffle or dismissal of the first imam, besides Reisu-l-ulama and the competent mufti, the executive board of majlis should also be consulted. With the purpose of making the procedure for electing Reisu-l-ulama, more democratic, the author proposes that the article 57 should be changed, so that electing body should correspond to the number of Muslims in each majlis. The amendment that defines the role of the deputy Reisu-l-ulama can be reformulated in a way that the counsellor for Sharia issues or an assistant for religious-educational affairs could also change Reisu-l-ulama when required.

الموجز

إن إصدار الدستور وتعديله يحتاج إلى إجراء دستوري

أسعد كراهمت

يناقش المقال بعض التجارب الإيجابية والسلبية في تطبيق الدستور الحالي للمشيخة الإسلامية على مستوى مجلس المشيخة الإسلامية في سراييفو. ويقترح الكاتب في هذا الاتجاه تعديل إجراء التأسيس الدستوري لتعديل الدستور بحيث يكون للمجلس التشريعي دور أكثر تأثيراً وفعالية، مع الإصرار في الوقت نفسه على تغيير المادة الحالية في الدستور التي تعطي الإمكانية لأقل من نصف عدد أعضاء المجلس التشريعي أن يقرروا دستوراً جديداً، يجب أن تتيح التعديلات الدستورية لجماعات المساجد مشاركة أكبر في تعيين الإمام وتوظيفه، وأن يتم استشارة اللجنة التنفيذية للمجلس إلى جانب رئيس العلماء والمفتي المختص. عند تعيين كبير الأئمة وعزله ونقله، ولكي تصبح طريقة انتخاب رئيس العلماء أكثر ديمقراطية، يجب تغيير المادة 57 بحيث يكون جهاز الانتخاب متناسباً طردياً مع عدد المسلمين في كل مجلس. يمكن إعادة صياغة التعديل المتعلق بتعريف نائب رئيس العلماء، بحيث ينوب عن رئيس العلماء - عند الحاجة - المستشار للشؤون الشرعية أو معاون الشؤون التعليم الديني.